

Recenzja pracy doktorskiej, dorobku artystycznego, dydaktycznego oraz działalności organizacyjnej i popularyzującej sztukę Pani magister sztuki Justyny Pateckiej-Lasek, sporządzona w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora w dyscyplinie sztuki, dziedzinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, przeprowadzonym przez Akademię Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu za pośrednictwem Rady Dyscypliny Artystycznej z dnia 20.05.2024 roku.

Pani magister Justyna Patecka-Lasek jest absolwentką Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu, Wydziału Grafiki i Sztuki Mediów, gdzie na kierunku Mediacja Sztuki uzyskała dyplom licencjacki w 2014 roku. Tam też na kierunku Grafika Artystyczna otrzymała dyplom magisterski w Pracowni Książki Artystycznej w 2018 roku. Promotorem obu dyplomów była profesor Anna Janusz-Strzyż.

Zarówno na studiach pierwszego, jak i drugiego stopnia, w trakcie poznawania i doskonalenia warsztatowych umiejętności Pani Justyna Patecka-Lasek przejawiała szczególne zainteresowanie technikami graficznymi – suchą igłą oraz akwafortą, pod których urokiem pozostawała, stawiając sobie za cel dogłębne ich poznanie oraz stosowanie w kreacji twórczej. Wybranym technikom zawierzyła nieomal bezgranicznie; w ich technologicznych uwarunkowaniach dostrzegła możliwość osiągnięcia własnych, zamierzonych celów artystycznych. Warto zaznaczyć, że jeszcze w trakcie studiów licencjackich w adeptce sztuk wizualnych skryształizowała się idea twórcza, określona tematyką własnych prac graficznych, których figuratywny charakter odzwierciedlał fascynację mitologią słowiańską. Temu obszarowi zainteresowań oraz tematyce pozostała wierna do czasu studiów doktorskich, które przypadły na lata 2018-2022. Jeszcze w trakcie studiów magisterskich Pani Justyna

zainteresowała się książką artystyczną, a namiętność do tej formy dzieła jako obiektu przestrzennego, będącego nośnikiem informacji wizualnej oraz typograficznego, kaligraficznego zapisu myśli, ukazała w pracy dyplomowej, realizując książkę autorską. Ideowo odnosiła się do wierzeń słowińskich, a dzieło zostało wykonane przy zastosowaniu techniki akwaforty. Tematyka tego okresu historycznego i kręgu kulturowego stanowiła inspirację do dalszych graficznych przemyśleń oraz twórczych wartościowań.

Skutkiem tego jest skrupulatnie a przy tym oryginalnie wydawniczo opracowana prezentacja dorobku artystycznego, ilustrująca zakres i rodzaj aktywności twórczej doktorantki. Obejmuje on: grafiki wykonane w latach 2014-2023, na które składają się trzy cykle prac zatytułowane: „Dawne historie opowiedziane na nowo” (2020-2023), złożony z dziewięciu grafik wykonanych w technice akwaforty na blachach cynkowo-tytanowych w formacie 100×70 cm; „Miejsca kultu pogańskiego w Polsce” (2017-2018), złożony z sześciu grafik zrealizowanych w technice akwaforty na blachach cynkowo-tytanowych w formacie 100×70 cm; cykl dziesięciu grafik o nazwie „Baśń nad Baśniami” wykonanych na blachach cynkowo-tytanowych w formacie 100×50 cm, oraz zestaw wybranych druków graficznych (2014-2018); książki artystyczne o tytułach: „Echa obrzędów słowińskich” (2021-2022) - pozycja zawierająca sześćdziesiąt siedem rysowanych i odręcznie pisanych kart, introligatorsko opracowanych z haftowaną lnianą nicią, w twardej okładce, „Panteon słowiński raz jeszcze” (2021-2023) - książka zawierająca siedemnaście grafik inspirowanych bóstwami słowińskimi, z okładką z trawionej blachy miedzianej, „Bestiariusz słowiński” składający się z pięćdziesięciu sześciu akwafort, wykonany w dwóch wersjach – ręcznie pisanej, z bawełnianą okładką w twardej oprawie, opatrzonej nadrukiem wkłęsłodrukowym w technice akwaforty oraz wersji, do której opracowania został zastosowany ploter tnący, oprawa z drewna, a całość została szyta sznurami. Kolejne książki to: „Nowa Baśń” (2018) zawierająca dziesięć grafik, złożona w formę kodeksu z twardą oprawą, „Nawa Baśń 2” oraz „Baśń światła i cienia” opracowana jako laporello, z tekstem ideowym wypalonym ploterem, którego odczytanie umożliwia dodatkowe źródło światła.

W efekcie silnego emocjonalnie stosunku do książek, zachwyty nad ich istotą, historią, a także możliwościami sensualnego, wciąż nowego i nieszablonowego oddziaływania na czytelnika, w konsekwencji podjętej przygody naukowo-artystycznej Kandydatka wykonała i zestawiała w dzieło doktorskie wybrane pozycje artystyczne, opatrując je tytułem „Granice książki artystycznej”. Składa się na nie cykl pięciu książek: „Bestiariusz słowiński”,

„Panteon słowiański raz jeszcze”, „Echa – cykl obrzędów dorocznych”, „Nowa Baśń”, „Baśń światła i cienia” oraz zestaw dziewięciu wielkoformatowych kompozycji graficznych, zrealizowanych techniką akwaforty.

Rozpatrując charakter tego komplementarnego zestawu prac, z satysfakcją i uznaniem zauważam, że określona rysunkową formą specyfika dzieła została wyrażona wglębnymi technikami graficznymi – akwafortą, akwatintą, suchą igłą, jak również ołówkiem i cienkopisem. W moim odczuciu szczególnie za sprawą akwaforty, której warsztatowemu fenomenowi Autorka zaufała, uznając jej specyfikę za konieczną, aby wyrazić kreatorską dążność, jak to określiła do „poszerzenia granic tradycyjnego medium książki artystycznej”, w pełni osiągnęła artystyczny i edytorski cel.

Warto zaznaczyć, że Autorce przyświecała równie szczytna intencja, odzwierciedlona chęcią „oddania hołdu tradycji dawnych ksiąg poprzez nawiązanie do ich wizualnej i edytorskiej warstwy”. Aby tego dokonać doktorantka skupiła się na roli narracji w przekazie własnej historii, uznając ją za prymarny aspekt książki artystycznej. Zastosowała określone sposoby wizualizacji i opracowania tekstu, eksperymentując z użyciem nowoczesnych technologii oraz interaktywnych narzędzi. Cały proces badawczo-artystyczny związany z powstaniem tego dzieła został zawarty w dwóch częściach rozprawy doktorskiej; pierwszej zatytułowanej „Książka narracyjna: Pra-książka artystyczna i początki narracji”; drugą stanowi opis „Analiza procesu twórczego”.

W swoim artystycznym dziele Autorka zaprasza widza do świata słowiańskich mitów, bajek, legend, ludnych w człowiecze istoty, stworzenia i demony, które pomimo pewnej pospolitości czy nacechowania przesądem, poruszają wyobraźnię, a wraz z rozczytywaniem poszczególnych utworów z książkowej czy intencjonalnie graficznej serii – intensyfikują zaciekawienie formą, kompozycją oraz zawartą w ich wnętrzu gawędą. W kontekście warsztatowym zauważam, że misternie wyrysowane przedstawienia cechuje obszarowy modelunek światłocieniowy, bogactwo starannie zakomponowanych i tonalnie trawionych kresek. Niejednokrotnie zdynamizowany układ kompozycyjny, strukturalny, interpretujący zarówno rzeczywisty świat fauny i flory, jak istot z wierzeń czy wyobrażeń kulturowych, wraz z emanującą z wnętrza obrazów nastrojowością, czyni osobliwym i unikalnym całość opracowania.

Reżyserowane sceny rodzajowe w części prac opracowane zostały wielowalorową kreską, w innych jedynie pojedynczym, mocnym, kontrastowym trawieniem, w sugestywny sposób ukazują specyfikę pejzażu dzikiej przyrody,

gdzie pośród leśnej głuszy, ostępów, uroczysk czy spienionych morskich fal, rozgrywają się sceny z udziałem ideowych bohaterów artystycznego podania. Z wyczuwalnym szacunkiem do stawianej kreski, namysłem i dbałością o odpowiedni wyraz trawionego śladu Pani Justyna Patecka-Lasek z namaszczeniem podąża drogą dawnych mistrzów, w osobliwy sposób znacząc własną graficzną istotność. Atmosfera Jej prac ewokuje swoistość stylistyczną rysunków Gustave'a Doré, a w precyzji warsztatowej oraz staranności opracowania detalu pobrzmiwają echa niedoścignionej maestrii prac Albrechta Dürera, Jana Piotra Norblina, Stanisława Wyspiańskiego czy Iwana Iwanowicza Szyszkiń, których twórczością doktorantka jest zainspirowana i zafascynowana. Podobnie jak dziełami twórców z kręgu ruchu Arts and Crafts, preferując, nawet uznając za konieczne we własnej twórczości – zestrojenie użyteczności z funkcjonalnością, z uwarunkowaniem na ręczne wykonanie dzieła. Użytkowy charakter Jej książkowych dzieł zapewniło powielanie graficznych przedstawień, dość wspomnieć z ponad pięćdziesięciu miedzianych oraz cynkowych matryc, prowadzące się do powstania wielonakładowej serii.

W odniesieniu do idei czysto graficznego dialogu z odbiorcą, moimi emocjami w sposób szczególny zawładnęły wielkoformatowe kompozycje z dwóch akwafortowych cykli wykonanych na blachach cynkowo-tytanowych, w formacie 100×70 cm. Pierwszego, zatytułowanego „Dawne historie opowiedziane na nowo”, na który składają się prace: „Opowieść Pierwsza. Rozdzielenie Światła i Cienia”, „Opowieść Druga. Morze Przekleństw i Cudów”, „Opowieść Trzecia. Las Snów: Stworzenie Istot Żywych”, „Opowieść Czwarta: O Pierwszej Nocy, Miłości i Powstaniu Człowieka”, „Opowieść Piąta: Brama Poranka i Śmierć Jutrzenki”, „Opowieść Szósta: Porwanie Mokozy do Cienistej Krainy Nawii”, „Opowieść Siódma: Narodziny w Cienistej Krainie”, „Opowieść Ósma: Przemiana Moreny w Dziewannę”, „Opowieść Dziewiąta: Skryty w Korzeniach Drzewa Życia”, oraz drugiego cyklu zatytułowanego „Miejsca kultu pogańskiego w Polsce”, gdzie w pracach: „Łysa Góra”, „Wolin”, „Bramy Nawii”, „Święta Góra Ślęza”, „Szczecin”, „Arkona”, w ich warstwie kontekstualnej, alegoryczno-lirycznym przesłaniu nacechowanym oniryczną fabułą, dostrzegam wysublimowany walor artystycznego przedstawienia. W podobny sposób w akwafortach: „Ballada o głupim Wiesławie” czy „Serce z Wilka”, odnajduję nawarstwioną walorowo i fabularnie teatralność prezentowanych przestrzeni, z uwodzącą zmysły i skłaniającą do refleksji tajemnicą świata pradawnych wierzeń, obrzędów, rytuałów, symultanicznie wyrażoną – pierwotną łączność człowieka z naturą. Tę fizyczną, zmysłową czy duchową, także symboliczną więź z ożywioną i nieożywioną materią, której ludzie pragną, za którą podążają,

o którą zabiegają, która nadaje sens ich życiu czy decyduje o jakości istnienia. Wszak dzięki niej otwiera się elan vitale (pęd życia) przenikający świat. W pewnym sensie egzemplifikuje to wspomniana wcześniej kompozycja z cyklu „Sanktuaria Słowiańskie, Łysa Góra”, akwaforta o wymiarach 100×70 cm, ukazująca w ekstatycznym tańcu przy ognisku biesa z urodziwą czarownicą pomiędzy plejadą tożsamyh istot, zapewne odprawiających gusła, rzucających uroki; niewykluczone, że zrządzeniem sił tajemnych także i na mnie.

Zgłębiając poszczególne książki z projektu doktorskiego Kandydatki, dostrzegam tę łączność w sposób namacalny, wręcz organiczny. Urzeka finezja i estetyka wykonania każdej z pięciu ksiąg, także pomysłowość w doborze materiałów takich jak: szlachetne tekstylia, papiery, metal, drewno, naturalny sznurek oraz sposobach wykonania, które co pragnę podkreślić, umożliwiają silne doznania sensoryczne w kontakcie z tymi obiektami. Terapeutyczny walor swoich księzek artystycznych, jak również społecznie użyteczny charakter stosowanego warsztatu graficznego Pani Justyna Patecka-Lasek demonstrowała podczas działań warsztatowych adresowanych każdej grupie wiekowej, również z ludźmi nieuleczalnie chorymi.

Należy podkreślić, że doktorantka jako pasjonatka tradycji i wierzeń dawnych Słowian aktywnie angażowała się w organizację imprez związanych z tym tematem, w tym warsztatów z zakresu grafiki oraz rysunku, malarstwa (m.in. stemplowania tkanin), popularyzujących historię tego kręgu kulturowego. Swoje doświadczenie w tym zakresie zdobywała we współpracy z placówkami kultury Dolnego Śląska.

W latach studenckich 2013-2018 zaangażowana była w rolę animatora kultury, organizatora zajęć plastycznych dla dzieci i młodzieży m.in. podczas Turnusów Obozu Konnego w Ośrodku Sportu i Kultury Wyspa Koni w Ostroszowicach, Nocy Muzeów 2015, Kolografia, czyli warsztatach recyklingowych oraz warsztatach rodzinnych pn.: Druk wypukły, Warsztaty Grafiki Artystycznej (I i II edycja) w Domu Kultury Pegaz w Dzierżoniowie, warsztatach autorskich grafiki artystycznej w trakcie XX Międzynarodowego Pleneru Artystycznego w Centrum Kultury w Oławie, tam też była autorką scenariuszy warsztatów edukacyjnych, jak również kuratorką wystaw w oławskiej galerii. W latach 2019-2023 uczestniczyła w projektach-warsztatach poświęconych książce artystycznej na przykład realizowanych przy współpracy z Hospicjum Ojców Bonifratrów oraz wielu innych imprezach o charakterze rekonstrukcji historycznej, prezentując proces druku według zamierzonych metod. Ponadto Pani Justyna dzieli wspólną pasję kultywowania tradycji

rzemiosła inspirowanego tradycjami średniowiecza z osobami o podobnych zainteresowaniach, przynależąc do grup historyczno-rekonstrukcyjnych. Również trudny z racji izolacji społecznej czas pandemii doktorantka spożytkowała twórczo, dydaktycznie i organizacyjnie, prowadząc zajęcia w formule zdalnej, tworząc scenariusze lekcyjne zajęć z zakresu rysunku dla dorosłych oraz dzieci (współpraca z firmą Tutore, Robisz.to). Wówczas pracowała z zastosowaniem nowych technologii: plotera, druku 3D, haftu komputerowego, nabierając doświadczenia i odmiennego spojrzenia na proces dydaktyczny oraz zastosowań we własnej kreacji twórczej.

W roku 2022 i 2023 Doktorantka była zatrudniona na stanowisku laboranta w Pracowni Książki Artystycznej.

W trakcie studiów doktoranckich aktywność dydaktyczna na rodzimej uczelni Pani magister Justyny Pateckiej-Lasek oscylowała wokół Pracowni Książki Artystycznej jako pomocna warsztatowo dłoń w trakcie zajęć ze studentami pierwszego, kolejno drugiego roku na kierunku Grafika, a skutkowała wsparciem przy wykonywaniu odbitek oraz w procesie przygotowywania i trawienia matryc. Również prezentacją wybranych technik graficznych; początkowo w asyście adiunkta, następnie samodzielnie.

Godne odnotowania są również inne aktywności, na przykład: zaangażowanie w zajęcia plastyczne w charakterze edukatora artystycznego w Muzeum im. Ossolińskich we Wrocławiu, współpraca z Klubem Artystycznym Formaty jako osoba nadzorująca działania twórcze dzieci do lat trzynastu, prowadząca kursy przygotowawcze do egzaminów do szkół plastycznych. Pani Justyna jest założycielką pracowni artystycznej o wdzięcznej nazwie Studio Rosochate, będące poligonem twórczych zdarzeń w zakresie rysunku, malarstwa, technik introligatorskich, wpisując się zgodnie z miejscem aktualnej lokalizacji, w działania Artystycznego Nadodrza we Wrocławiu.

Nadmienię, że Artystce przyznano w 2015 roku stypendium Prezydenta Miasta Wrocławia.

Spośród kilkudziesięciu pozycji szczegółowego spisu zawartego w dokumentacji doktorantki, pragnę wymienić te inicjatywy, wystawy indywidualne i zbiorowe, a także uczestnictwo w warsztatach z udziałem Kandydatki, które w mojej opinii pozostają w ścisłym związku z Jej zainteresowaniami artystycznymi, propagują ideę graficznego obrazowania albo poświęcone są książce artystycznej; należą do nich: Wystawa na Noc Muzeów, Rosochate Nocą w 2019 roku, Rosochate Pracownia Grafiki Artystycznej, plac Staszica 50, Wrocław; Słowiańskie historie graficzne w 2018 roku, Wrocławski Klub Formaty, Samborska 3-5; Korzenie w 2019 roku, Kontury Kultury, Kazimierza

Jagiellończyka 10a, Wrocław; Wrocław School of Printmaking exhibition w 2019 roku, Flu Gallery, Belgrade (Serbia); The 7th Guanlan International Print Biennial, China w 2019 roku; Poczekalnia, Wystawa Koła Naukowego Książki Artystycznej, 18 maj 2019; Impresje, wystawa Koła Naukowego Grafiki Artystycznej, w 2019 roku, Galeria MDS; Łączy nas miejsce, Galeria Arsenał, Wrocław w 2022 roku; The Wrocław School of Printmaking, Tianjin w 2023 roku; Wrocławska Szkoła Grafiki, Obraz uwielbiony, Ziębice w 2023 roku; cykl pokazów: Książka bez tajemnic - warsztaty introligatorskie, Mali Garncarze - warsztaty artystyczne, Z sita czerpane - warsztaty artystyczne, Tajemnice grafiki - warsztaty grafiki artystycznej, Kolorowy Świat Grafik - warsztaty grafiki artystycznej, Złota litera - warsztaty iluminatorskie, sala muzealna Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu w 2018 roku; Warsztaty Ex – Libris, w trakcie wydarzenia Wrocławskie Targi Książek, organizacja i prowadzenie, Hala Stulecia we Wrocławiu w 2018 roku; Warsztat linorytu i pokaz druku, Trzcinińskie spotkania z historią, Trzcinińsko – Zdrój w 2019 roku; Pokaz druku podczas Dni Grunwaldu w 2019 roku; W XV wiecznej pracowni drukarskiej - warsztat linorytu, w trakcie wydarzenia XV Wrocławskie Dni Fantastyki, Centrum Kultury Zamek we Wrocławiu w 2019 roku; Warsztaty grafiki artystycznej oraz pokaz dawnych technik druku podczas Międzynarodowego Turnieju Rycerskiego w Byczynie w 2019 roku, podobnie podczas Dni Grodu Santok w 2019 roku; Warsztaty introligatorskie w wersji on-line w trakcie wydarzenia CyberDF dla Dzieci: Ręcznie Szyte książki, Centrum Kultury Zamek w Leśnicy we Wrocławiu w 2020 roku; Warsztaty introligatorskie w trakcie wydarzenia o charakterze rekonstrukcji historycznej pn. Biesowisko w tym samym roku. Natomiast w 2022 roku uczestniczyła w cykl warsztatów: XVII Aprilis w Ryczynie w Oławie, Husycka Rejza w Schronisku Szwajcarka w Karpikach, Dniach Grodu Santok oraz Dniach Fantastyki w Centrum Kultury Zamek w Leśnicy we Wrocławiu.

Należy odnotować, że doktorantka uczestniczyła w działaniach popularyzujących sztukę plastycznego obrazowania, prezentując własne dokonania z zakresu książki artystycznej czy ilustracji do publikacjach innych twórców; wyszczególnię niektóre: Międzynarodowe Targi Fantastyki Pyrkon w Poznaniu, prezentacja książki artystycznej „Bestiariusz Słowiański” w 2019 roku; Udział w projekcie książki artystycznej, przygotowanie projektu książki dedykowanej dla podopiecznych Wrocławskiego hospicjum dla dzieci w 2019 roku; Ilustracje opublikowane w książce Rafała Merskiego „Kuchnia Dawnych Słowian”, Wrocław 2020; „Artysta w czasie zarazy” i „Artysta w czasie zarazy 2”, prezentacja na wystawie w formie katalogu cyfrowego, projekty zrealizowane

oraz wydane przez Pracownię Książki Artystycznej profesor Anny Janusz-Strzyż i adiunkta Mariusza Gorzelaka, Wrocław 2020.

Była także współorganizatorką sympozjum pt. „Książka artystyczna obecna” w ASP we Wrocławiu w 2023 roku, prelegentką z referatem pt. „Podporządkowanie ilustracji idei książki artystycznej -*Bestiariusz Słowiński*”. W 2023 roku wzięła udział w seminarium naukowo-artystycznym w pracowni Tekstografii Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego.

Konkluzja

Twórczość Pani magister Justyny Pateckiej-Lasek, wyrażona w dziele doktorskim, ukazuje Artystkę świadomie i konsekwentnie realizującą zamierzony ideowo-warsztatowy cel. Osobę o wyrazistym światopoglądzie na sztukę, skonkretyzowanych zainteresowaniach historycznych i kulturowych oraz, co najważniejsze, zindywidualizowanym charakterze wypowiedzi wizualnej, wnoszącym oryginalne spojrzenie na sztukę dokumentu piśmienniczego oraz obrazującego jako formy zapisu myśli, przyczyniającym się do nowej wartości w problematyce książki artystycznej.

Stwierdzam, że wartość komplementarnego zestawu prac składającego się na wypowiedź w graficznym dziele, wraz z osiągnięciami artystycznymi, organizacyjnymi, dydaktycznymi, upowszechniania sztuki i kultury plastycznej, zasługuje na nadanie Pani Justynie Pateckiej-Lasek stopnia doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

